

بازخوانی مُهرها و نقش مُهرهای ناخوانده (۴)

محمدجواد جدی^۱

چکیده

این مقاله بازخوانی ۵ مُهر و ۲۴ نقش مهر است که در این میان، ۱۶ مورد به خط نستعلیق، ۱۳ مورد به خط ثلث، و یک مورد به خط کوفی است. این مهرها به دوره تیموری، صفوی و قاجاریه تعلق دارد. نقش مهرها غالباً عربی و فارسی است. سجع برخی از آنها آیات قرآن، و برخی شعر فارسی است که نام صاحب مهر و گاهی اوقات تاریخ آن، با ظرافت در آن درج شده است. بعضی نیز فقط نام صاحب مهر است.

کلیدواژه‌ها

مُهرشناسی، بازخوانی مهرها.

۱. کارشناس و پژوهشگر در حوزه مهرهای نسخ خطی

در ادامه بازخوانی مُهرها و نقش مُهرهای ناخوانده که در دو بخش شماره‌های ۱۰۱ و ۱۰۲، ۱۰۴ و نیز ۱۰۷ فصل‌نامه میراث شهاب تقدیم شده است، اینک بخش چهارم را با بازخوانی ۲۹ مُهر و نقش مُهر (۵ مُهر و ۲۴ نقش مُهر) پی می‌گیریم که ۱۶ مُهر و نقش مُهر به خط نستعلیق و ۱۳ مُهر و نقش مُهر به خط ثلث و یک نقش مُهر به خط کوفی است. توضیح مجدد این نکته هم ضرورت دارد که تصویر پنج مُهر معرفی شده طبق روال شماره‌های گذشته به جهت تسهیل خوانش مطالعه کنندگان گرامی در رایانه آینه شده و به جای درج تصویر از چپ به راست، همچون نقش مُهرها از راست به چپ تقدیم شده‌اند.

۱. نقش مُهری تیموری از جنس عقیق سرخ به شکل گرد و خط ثلث با سجع:
«آنکه را جان خاک شاه ولیست
کمترین بندگان عدل علیست»

۲. مُهری تیموری از جنس یشم به شکل گرد و خط ثلث با متن: «لصاحبه السعادة والسلامة»

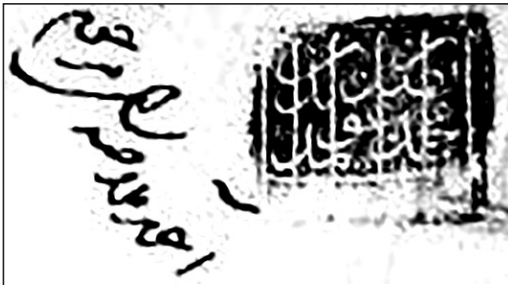
۳. مُهر تیموری از جنس لاجورد به شکل گرد و خط ثلث با متن حدیثی از پیامبر اسلام ﷺ: «الدال علی الخیر کفاعله». کسی که دیگران را برای انجام کار خیری راهنمایی می‌کند مانند انجام دهنده آن کار خیر است

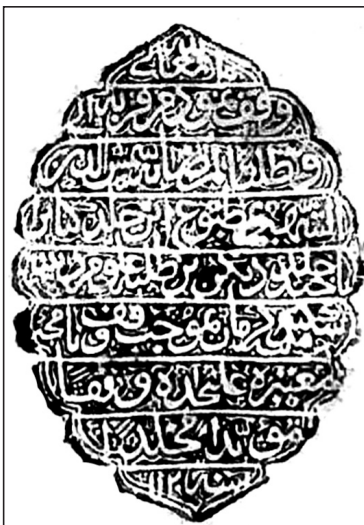
۴. نقش مُهری به شکل گرد و خط ثلث با متن: در بخش میانی: «ظهیرالدین بابر محمد» - و در دور از راست: ابن عمر شیخ - ابن سلطان ابوسعید - ابن سلطان محمد - ابن میرانشاه - ابن امیر تیمور

۵. نقش مُهری صفوی به شکل گرد و خط ثلث با متن «المتوکل علی الله الغنی عبده محمد مهدی ابن جمال الدین ۱۰۹۵»

۶. نقش مُهری به شکل چهارگوش و خط ثلث با متن: «المذنب محمد مدعوب بصدر الدین» - در کنار نقش مُهر نوشته شده: «آخوند ملاصدرای مرحوم». (احتمالاً: مهر ملاصدرای باشد)

۷. نقش مُهری به شکل خاص و خط ثلث با متن: «وقف نمودم قربه الی الله تعالی و طلباً لمرضاته شمس الدین الشهیر بمطبوع این جلد کتاب را با چند جلد دیگر بر طلبه علوم دینیّه سکنه مدینه کرمان بموجب وقف نامچه معتبره علیحده وقفاً موبداً مخلصاً سنه ۱۱۲۰»

۸. نقش مُهری به شکل چهارگوش کلاهک دار و خط ثلث
با متن: «هو الله اکبر تعالی شانہ».

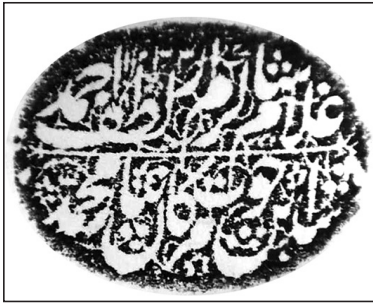
۹. نقش مُهری به شکل هشت گوش و خط ثلث به تاریخ
۱۱۵۸ ه. ق با سجع: «بحق خاتم مُهر نبوت شود مقبول
درگاه محمد». (مُهر نبوت: ن. ک: جدی ۱۳۹۲، ص ۱۴۱)

۱۰. نقش مُهری به شکل گرد و خط نستعلیق با سجع:
«المتوکل علی الله الصمد قطب الدین بن سلطان
محمد».

۱۱. مُهری برنجی به شکل گرد و خط نستعلیق و ثلث از
مجموعه دوست گرامی آقای احمد رضا مکرمی با سجع:
«گشت از فضل خدا او شه [جم] سلیمان حشم - قاضی
دین مبین عبدالرسول ابن کرم ۱۱۸۶» و در بخش میانی:
«ومن لم یحکم بما انزل الله فاولئک هم الظالمون»
(مائده آیه ۴۴)

۱۲. نقش مُهری به شکل بیضی و خط نستعلیق با سجع:
«غلام شاکرم از لطف احمد - شد این مزگان خونبارت
محمد؟ ۱۲۳۳»

۱۳. نقش مُهری به شکل بیضی و خط نستعلیق با سجع:
«محمدیست جلال و زاو کرم بوجود + ز نسل اوست
تفضل ز نزد حق موجود. ۱۱۱۴»

۱۴. نقش مُهری به شکل چهارگوش و خط نستعلیق با متن
بخشی از آیه قرآن (سوره محمد آیه: ۲): «آمنوا بما نزل
علی محمد و هو الحق»

۱۵. نقش مُهری به شکل چهارگوش و خط نستعلیق ممتاز
با سجع: «گلی که سرور ریاضش صفای هر چمن است
+ حسن صفات و حسینی نسب ابوالحسن است».
این مُهر به احتمال زیاد باید متعلق به ابوالحسن
بیگلربیگی (سید کهکی جد آقاخان‌ها) باشد. (بامداد،
۱۳۷۱، ص ۳۷). تصویر این نقش مُهر جهت بازخوانی
توسط دوست گرامی آقای امیرحسین رحمانی در اختیار
نگارنده قرار گرفته است.

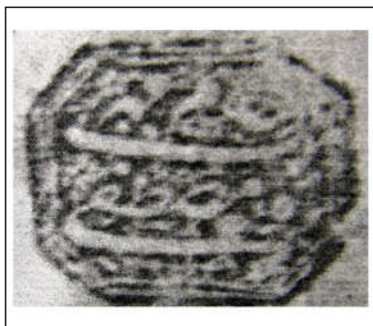
۱۶. مُهری به شکل چهارگوش و خط نستعلیق با متن قرآنی: «عسی ان یبعثک ربک مقاما محمودا ۱۲۷۲» (اسراء، آیه: ۷۹)

اینک به بازخوانی برخی از نقش مُهرهای مندرج در کتاب ارزشمند: Manuel de cdcologie des manuscrits en

écriture arabe «دستنامه نسخه شناسی نسخه‌های به خط عربی» نوشته فرانسوا دروش که بازخوانی نشده، و یا بازخوانی درست و دقیقی از آنها ارائه نشده، اقدام می‌کنیم. لازم به ذکر است که ترجمه این کتاب توسط دوست فاضلم جناب دکتر سید محمد حسین مرعشی ترجمه و در سال ۱۳۹۵ خورشیدی توسط سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت) منتشر شده است. این نقش مُهرها در ص ۴۳۴ تا ۴۳۷ آمده است.

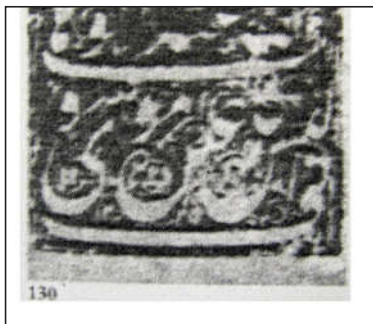
۱۷. نقش مُهر به شکل بادامی و خط ثلث متعلق به معتمد قورقود بن بایزید با سجع: «بیا که بنده سلطان قورقود + ندارد در جهان جز دوست مقصود»

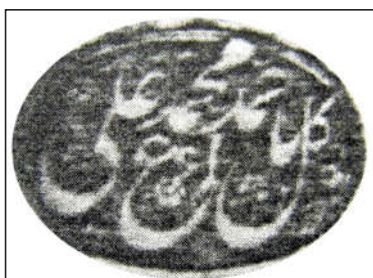
۱۸. نقش مُهر به شکل هشت‌گوش و خط نستعلیق: «خاتم مُهر نبوت مصطفی»

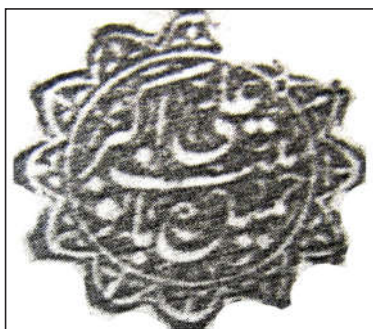
۱۹. نقش مُهر به شکل گرد و خط نستعلیق با سجع: «محمد را بهر کاری بده توفیق باری».

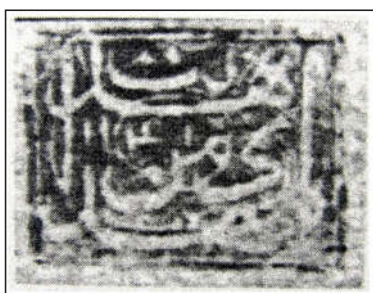
۲۶. نقش مُهری به شکل چهارگوش و خط نستعلیق با متن:
«الیس الله بكاف عبده (از سوره الزمر آیه ۳۶) عبدالوهاب
الموسوی ۱۲۲۵»

۲۷. نقش مُهری به شکل بیضی و خط نستعلیق با متن: «گل
باغ احمد محمد علی»

۲۸. نقش مُهری به شکل گرد و خط نستعلیق با متن: «حمیده
بانوبنت علی اکبر»

۲۹. نقش مُهری به شکل چهارگوش و خط ثلث احتمالاً
متعلق به میرزا مهدی خان کوب استرآبادی دیرو مورخ
نادرشاه با متن: «المهدی من هدیت ۱۱۱۴؟»

منابع

- بامداد، مهدی (۱۳۷۱)، شرح حال رجال ایران، تهران: انتشارات زوار.
- جدی، محمد جواد (۱۳۹۲)، دانشنامه مُهر و حکاکی در ایران، فرهنگستان هنر، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، مرکز دایره المعارف انسان شناسی.
- دروش، فرانسوا (۱۳۹۵)، دستنامه نسخه شناسی نسخه های به خط عربی، ترجمه: محمد حسین مرعشی.
- Manuel de codicologie des manuscrits en écriture arabe Deroche Francis